

Täysistunto

Tiistai 21.6.2016 klo 14.00—0.59

6. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 32/2016 vp

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2016 vp

Toinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Toiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Nyt voidaan hyväksyä tai hylätä lakiehdotukset, joiden sisällöstä päätettiin ensimmäisessä käsittelyssä.

Keskustelu

23.53 **Emma Kari vihr:** Arvoisa puhemies! Oikeudellinen neuvonta ja oikeusapu ovat ihan keskeisiä oikeuden saatavuuden toteutumiseksi. Me lakivaliokunnassa käsitelimme tätä hallituksen esitystä hyvinkin pitkään, ja ne asiantuntijakuulemiset, asiantuntijalausunnot, joita tästä esityksestä saatiin, olivat kyllä aika kylmääviä ja hyvinkin yksiselitteisiä.

Kun turvapaikanhakijoiden oikeutta oikeusapuun heikennetään ja näistä päätöksistä valettamista vaikeutetaan, niin on täysin selvää, että tämä heikentää sotaa ja vainoa pakenevien ihmisten oikeusturvaa. Tämä on täysin hallituksen tiedossa, niin kuin on myös se, että tämä äsken käsitelty perheen yhdistämisen tiukentaminen osuu näihin kaikista haavoittuvimmassa asemassa oleviin lapsiin. Silti yhdellekään lievennysesitykselle, joita tähän hallituksen esitykseen tehtiin, ei hallituksen riveistä kannatusta saatu. Ainoastaan siinä asiassa, että tämä oikeusapu olisi viety jopa turvapaikanhakijalapsilta, kun se todettiin täysin yksiselitteisesti perustuslain vastaiseksi, hallitus joutui onneksi, edes siinä, perääntymään. Mutta se alkaakin olla sitten aika lailla ainoa hyvä asia tässä esityksessä. Oikeastaan ainoa peruste, mitä esitykselle on hallituksen riveistä annettu, on se, että tästä syntyy säästöjä, mutta asiantuntijakuulemisissa kävi hyvin selväksi, että tältäkin perusteelta menee pohja.

Tämä esitys kokonaisuudessaan luo meidän oikeusjärjestelmään hyvin vierasta ja eriarvoistavaa mallia, jota ei voi missään nimessä kannattaa, ja sen takia, arvoisa puhemies, esittän näitten esitysten hylkäämistä.

23.54 **Timo Harakka sd:** Arvoisa puhemies! Tässäkin kohdassa riennän kannattamaan edustaja Emma Karin hylkäysesityksiä.

Takavuosina Suomen suosituin tv-ohjelma oli Karpolla on asiaa. Se keräsi säännöllisesti 1,5 miljoonaa katsojaa. Miksi suomalaiset seurasivat peräti 26 vuoden ajan henki salpautuneena tilanteita, joissa tavalliset ihmiset olivat kokeneet vääryyttä ja joutuneet mielestään oikeuden väärinkäytösten uhreiksi? Siksi, että Suomi on oikeusvaltio. Jossakin Etelä-Amerikan maassa Hannu Karpon esiin nostamat tapaukset eivät olisi hätkäyttäneet, koska

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2016 vp

sellaisia tapahtuu itse kullekin koko ajan. Tuohtumus, jolla ohjelmassa esiinnyttiin ja ohjelmaa katsottiin, perustui pettymykseen ja järkytykseen siitä, että Suomessa ei saa oikeutta. Luottamus oikeusvaltioon järkkyy.

Mikä on oikeusvaltio? Oikeusvaltio on se, joka antaa oikeutta niillekin, jotka eivät osaa itse puolustaa oikeuksiaan. Itse asiassa he ovat kaikkein haavoittuvimpia ja juuri heille oikeusvaltio on välttämätön. Jos kymmenettuhannet Suomessa syntyneet ovat vaikeuksissa, kun joutuvat tekemisiin oikeusjärjestelmän kanssa, niin miten suomen kieltä osaamattomat, Suomeen juuri tulleet voivat ymmärtää suomalaista oikeusjärjestelmää ja omaa oikeusturvaansa? Se, että turvapaikanhakijoilta evätään oikeus ammattitaitoiseen oikeusapuun, heikentää suomalaista oikeusvaltiota. Se hylkää sen tärkeimmän periaatteen: niiden oikeudet, jotka eivät osaa oikeuksiaan vaatia.

Kaiken kukkuraksi turvapaikkaprosessit pitkittyvät ja mutkistuvat entisestään. Puhuttelussa kieliongelmat ja väärinymmärrykset lisääntyvät. Puhutteluajat pitenevät, ja tulee tarve uusiin kuulemisiin. Monet eri viranomaiset joutuvat pallottelemaan epäselviä tapauksia keskenään. Lakiesityksen, kuten koko maahanmuuttopolitiikan, tiukennusten tarkoituksena on lähettää viesti Lähi-itään ja Pohjois-Afrikkaan, että tänne ei kannata tulla. Halutaan vähentää näitä kuuluisia vetovoimatekijöitä. No, nyt se viesti voikin olla se, että jos Suomeen tulee, niin byrokratian ansiosta pois ei tarvitse lähteä pitkään aikaan.

Arvoisa puhemies! Ylipäätään kannattaa muistaa, että torjuva viesti, jonka haluamme lähettää, tavoittaa paitsi ne maahanmuuttajat, joita hallitus ei halua, myös ne maahanmuuttajat, joita Suomen kannattaa haluta: kansainvälisiä ammattilaisia, nuoria osaajia. Suomi antaa viestin, että kukaan ei ole tervetullut. Ihonväriin perustuva vihamielisyys ei erottele kohteitaan. Jos intialaisen it-insinöörin täytyy pelätä katupartioita, jos amerikkalaisen koripalloilijan täytyy vältellä kaupungin öisiä katuja, he valitsevat jonkun muun maan, jonne he ovat toivottuja, jopa houkuteltuja tulijoita. Suomeen toivotaan investointeja, yhtä lailla satojen miljoonien pääomia kuin satojen eurojen matkailijatuloja. Suomen vetovoimatekijöitä investoinneille ovat ensinnäkin oikeusvaltio, hyvät julkiset palvelut, aivan jokaista koskeva turvallisuus, hyväksyvä kulttuuri ja mielestäni suomalaisten valtaenemmistöä yhä edelleen luonnehtiva kohtelias ystävällisyys. Huolehtikaamme vetovoimatekijöistä, joiden ansiosta Suomi voi menestyä paremmin digitaalisessa maailmantaloudessa.

23.58 Katja Hänninen vas: Arvoisa puhemies! Heti alkuun haluan todeta, että kannatan edustaja Karin tekemää hylkäsesitystä, vastalausesta.

Katson, että erityisen ongelmallista avustajan puuttuminen on alaikäisten kohdalla. Perustuslakivaliokunta katsookin, että ehdotettu oikeusavun rajaaminen myös alaikäisiltä ei mahdu perustuslain 21 §:n sallimiin rajoihin. Lapsiasiavaltuutetun mukaan oikeudellisen avustajan läsnäoloa turvapaikkapuhuttelussa tulisi harkita matalalla kynnyksellä aina, kun puhuteltava on lapsi. Perustuslakivaliokunta toteaa, että lasten haavoittuvasta asemasta johtuen heiltä ei voi odottaa kykyä ilmaista itseään ja toimia turvapaikkamenettelyssä ilman edustajaa ja asiantuntevaa oikeudellista avustajaa.

23.59 Ben Zyskowicz kok: Arvoisa herra puhemies! Ihan kaksi huomiota:

Hallituksen esitys, kuten myös valiokunnan mietintö, lähti siitä, että alaikäisellä olisi avustaja. Hallitus oli tämän ajatuksen ja peruslinjan tehnyt ehdotuksen perusteluissa, joissa mainittiin ne erityisen painavat syyt, joiden perusteella avustaja pitäisi olla, ja alaikäisyys kuten traumatisoituminen ja eräät muut perusteet tällaisina koettiin ja mainittiin. Se,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2016 vp

että se ei ollut pykälässä, toisin kuin nyt perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella, ei tarkoita sitä, toisin kuin täällä jo edellisen asian yhteydessä annettiin ymmärtää, etteikö hallituskin olisi lähtenyt siitä, että alaikäisellä lapsella tulee olla avustaja. Sen lisäksi kannattaa kiinnittää huomiota siihen, että alaikäisellä on sen lisäksi aina myös edustaja eli alaikäisen kohdalla turvapaikkapuhuttelussa on läsnä sekä lapsen edustaja että lapsen oikeudellinen avustaja.

Toinen asia, mihin tässä kiinnitän huomiota, on täällä lakivaliokunnan mietinnön sivulla 3 oleva kuvaus näistä määristä. Hallituksen esityksessä arvioidaan, että noin 10 000 tulee valittamaan Helsingin hallinto-oikeuteen ja noin 5 000 edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen eli hakemaan sieltä valituslupaa. Tästä määrästä saa hyvän käsityksen, kun ottaa huomioon, että normaalisti muita asioita Helsingin hallinto-oikeudessa on vuosittain ollut noin 7 500 ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa noin 4 000. Halusin nämä määrät vain mainita tueksi sille, mitä edellisen asian käsittelyn yhteydessä sanoin siitä, että pitää myös ottaa huomioon ne voimavarat, jotka Suomella on.

0.01 Joona Räsänen sd: Arvoisa puhemies! Edelleen tämän lakiesityksen osalta täytyy todeta, että tämä tavoitehan on varsin kannatettava, ja uskon, että kaikki sen täällä salissa jakavat. Mutta sitten kun mennään näihin yksityiskohtiin, niin todella täytyy tarkastella, toteuttavatko nämä esitetyt toimenpiteet nyt tätä tavoitetta siitä, että tämä turvapaikkaprosessi ja siihen liittyvät prosessit sujuvoituvat ja niiden kesto lyhenee. Kun ajatellaan, mikä se suurin pullonkaula meidän prosesseissa tällä hetkellä on, niin se todella liittyy Maahanmuuttoviraston tekemään työhön tässä turvapaikkatutkinnassa ja siihen päätökseen. Kun arvioidaan, että sen käsittely on noin 9 kuukautta ja sen jälkeen, jos sitten henkilö tästä päätöksestään valittaa, tuomioistuinkäsittely ensin hallinto-oikeudessa noin viitisen kuukautta ja sen jälkeen vielä korkeimmassa hallinto-oikeudessa 4 kuukautta, niin näiltä osin kun katsotaan, niin todella syntyy kyllä vahva epäily siitä, että se, että me sekä tätä valitusaikaa että sitten avustajan käyttöoikeutta rajaamme, ei kyllä tue tämän prosessin sujuvoittamista. Tämän ovat aika monessa tämän asian käsittelyn yhteydessä myös asiantuntijat vahvistaneet, että suuri pelko on, että itse asiassa tämän prosessin kesto, joka jo nyt on varsin pitkä, tulee edelleen pitenemään.

Toivon todella, että nyt, kun tämäkin lakiesitys varmasti tästä isosta salista huomenna siunauksen saa, kiinnitettäisiin myös huomiota sitten tämän lainsäädännön seurantaan, miten tämä todella vaikuttaa niissä prosessien ajoissa. Niin kuin valiokunnat, sekä hallintovaliokunta lausuntoa antaessaan että lakivaliokunta, ovat puuttuneet siihen, että toki täytyy seurata, miten nämä muutokset (Puhemies koputtaa) vaikuttavat, toivon todella, että hallitus sen tekee.

0.03 Eva Biaudet r: Arvoisa puhemies! Tässä on kysymyksessä — ehkä niin kuin täällä on tänään puhuttu — tällainen bluffilaki siinä mielessä, että ikään kuin hallitus on antanut tavoitteet, joista kuitenkin kaikki asiantuntijat, varsinkin tuomarit ja tuomioistuimet, ovat sanoneet, että ne eivät tule toteutumaan, päinvastoin. Varsinkin kun ajatellaan, että tavoitteena on lyhentää käsittelyaikoja, niin he pahoin pelkäävät, että tämä tulee johtamaan piteneviin käsittelyaikoihin eikä mitenkään säästöihin.

Toinen kysymys, jonka edustaja Zyskowicz täällä otti esille, oli tämä "erityisen painavat syyt", joka on uusi tässä lainsäädännössä, ja varsinkin oikeusoppineet ja myöskin käytännössä asioita ratkaisevat tuomarit kyseenalaistivat tämän "erityisen painavan syyn", että

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2016 vp

mitä se tarkoittaa, ja eivät osanneet selittää sitä, missä tilanteissa se nimenomaan tulisi käytäntöön.

Joten kannatan tämänkin lakiesityksen hylkäämistä siksi, että nämä tavoitteet itse asiassa eivät toteudu, ja tässä on ennen kaikkea kysymys sellaisesta signaalilaista, jolla halutaan jollain tavalla näyttää, että tiukennetaan meidän pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa — ja itse asiassa murennetaan myöskin meidän oikeusvaltion perustaa sillä, että kehitämme tällaiset kaksi rinnakkaisjärjestelmää eri kansanryhmille.

0.05 Sanna Marin sd: Arvoisa puhemies! Tämänkin lakiesityksen osalta — kuten monien muiden lakiesitysten osalta, joita täällä olemme käsitelleet ja tulemme käsittelemään tämän ulkomaalaislain osalta — aluksi haluan todeta sen, että on hyvin ongelmallista, että tämä tulee tällaisina palasina, tipoittain, niin että tämän kokonaisuuden hahmottaminen, mitä tämä ulkomaalaislaki sitten kokonaisuudessaan tulee olemaan, on hyvin ongelmallista. Eli ensinnäkin tähän lainsäätämisprosessiin kritiikkiä tässä välissä.

Aivan kuten edustaja Biaudet totesi, lakivaliokunnassa käsittelyssä ja asiantuntijalautsunnoissa hyvin tulivat ilmi nämä huolet, että vaikka tässä on tavoitteena näitä prosesseja ja niiden kestoa lyhentää ja parantaa, niin tosiasiallisesti tässä todennäköisesti tulee käymään päinvastoin: esimerkiksi tämä valitusaikojen lyhentäminen prosessin alkupäästä, kun se lyhennetään 30 päivästä 21 päivään, voi tosiasiallisesti pahimmassa tapauksessa pitkittää näitä itse käsittelyprosesseja merkittävästi, kun aikaisessa vaiheessa ei sitten saada asioita selvitettyä. Ihan yhtä lailla oikeusavun rajaaminen voi johtaa siihen, että nämä prosessit pitkittyvät, eikä se tästäkään näkökulmasta ole järkevää, saati sitten kun mennään oikeudelliseen tarkasteluun ja ihmisoikeustarkasteluun ja ylipäättänsä yhdenvertaisuustarkasteluun, jolloin nämä asettuvat aika kummalliseen valoon myös siitä näkökulmasta.

Tämä lakiesitys kokonaisuudessaan — ja täällä on tätä viime viikolla käsitelty ja täällä on tästä paljon puhuttu — kuten nämä monet muutkin ulkomaalaislain lakiesitykset, mitä eduskunnalle on tuotu käsittelyyn, kertovat minun mielestäni aika surullista tarinaa hallituksen arvo- ja aatemaailmasta ja siitä, että oikeastaan keinoja kaihtamatta (Puhemies ko-puttaa) halutaan vain saada se, että tämä olisi...

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Pyydän puhujaa siirtymään puhujapöytäntöön.

...mahdollisimman hankala paikka elää turvapaikanhakijoille ja pakolaisille.

Keskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.